

7. Чепель О. Правова природа консультативного висновку Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 357–361.

Литвиненко Д.О.

студентка,

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВІ АСПЕКТИ СТАТТІ З ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття 3 ЄКПЛ закріплює одну з найважливіших цінностей людства, яка полягає у абсолютній забороні застосування катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Так, ЄСПЛ наголосив на тому, що Конвенція встановлює таку заборону на будь-яких обставин навіть за часів війни [1].

Щоб підпадати під вплив дії статті 3 Конвенції, погане поводження, у тому числі й покарання, має досягти «мінімального рівня жорстокості», та також зазначена доктрина дає можливість відмежувати катування від нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Однак, виявляється, що на практиці відсутні чіткі критерії визначення «мінімального рівня», для ствердження поганого поводження катуванням. Вказані складнощі обумовлюються тим, що «страждання» характеризується певними суб'єктивними ознаками, а тому вирішуючи питання про рівень жорстокості, ЄСПЛ враховує особливості кожної справи в індивідуальному порядку, спираючись на інтенсивність та тривалість таких дій, ефект, який вони справляють в фізичному та психологічному аспекті, методи та способи їх здійснення [2, с. 63–64].

Зазначеної позиції притримується С. Цебенко підкреслюючи, що принципова відмінність понять за ст. 3 Конвенції полягає передусім у тому, що катування переслідує певну мету, а жорстоке поводження обмежується лише принизливими діями та такими, що завдають біль.

Проте, в кожному випадку ще складно відокремити знущання, які досягли рівня катування, а які ні [3, с. 40].

ЄСПЛ зазначив, що до такого, що відноситься до нелюдського поводження належить спричинення реальної шкоди умисного та триваючого характеру, принаймні сильних та фізичних моральних страждань у поєднанні з приниженням, задля виникнення у особи страху, занепокоєння та неповноцінності. Для визначення такого покарання чи поводження «нелюдським», зазначені дії повинні виходити за рамки законного покарання [4].

Враховуючи, що Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод не містить визначення «катування», на практиці для його розуміння використовується Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Так за ст. 1 термін «катування» охоплює будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне спричиняється сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа або у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої іншої причини, яка ґрунтується на дискримінації будь-якого характеру, коли такий біль або страждання спричиняються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають в офіційній якості, чи з їх підбурювання, відома, чи з їх мовчазної згоди [5].

Щодо виконання ст. 3 ЄКПЛ на держав-учасниць покладаються певні негативні та позитивні зобов'язання. Перші полягають у зобов'язанні держави утриматися від дій, що можуть порушувати відповідні положення вказаної статті. Такі зобов'язання насамперед стосуються умов тримання особи під вартою; надання їй медичної допомоги; екстрадиції та депортації. Щодо позитивних зобов'язань, то вони спрямовані на здійснення державою певних дій, для недопущення та попередження катування та нелюдського поводження. До групи позитивних зобов'язань належать: нормативне закріплення положень стосовно забезпечення прав людини та заборони їх порушення; обов'язок проведення державою ефективного розслідування [6, с. 94–100].

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що хоча стаття 3 ЄКПЛ текстуально виражена одним реченням, насправді охоплює дуже великий перелік правових питань, бо вона закріплює основоположні невід’ємні права людини. Закріплюючи абсолютну заборону катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання та покладаючи на держави певні зобов’язання, ЄКПЛ гарантує неприпустимість вчинення зазначених дій за будь-яких обставин.

Список використаних джерел:

1. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Орлова О.О. Катування, нелюдське та таке поводження чи покарання, що принижує людську гідність: розмежування понять. *Науковий вісник ДДУВС*. 2017. № 3. С. 62–68.
3. Цебенко С. Особливості захисту європейським судом права людини не зазнавати катування та інших форм жорстокого поводження та покарання. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: Юридичні науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. № 894, випуск 18. С. 38–44. (Теорія та філософія права).
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Берктай проти Туреччини» (Affaire Berktaı v. Turquie) від 01.03.2001 р. Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини. Київ : Український Центр Правничих Студій, 2001. С. 139–192.
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 12 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
6. Пушкар П.В. Заборона катувань та інші форми жорстокого поводження чи покарання: застосування практики Європейського суду з прав людини // Європейський суд з прав людини. Судова практика / за заг. ред. В.Г. Буткевича. – Київ: Ред. журн. «Право України», 2011. – Дод. до журн. «Право України». Вип. 1. – Ч. 3: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3 ч. – 2011. – С. 50–113.